

4.ΤΟΠΙΚΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Σιάτιστας

«Πανηγύρι» θεωρείται ο πάνδημος εορτασμός θρησκευτικής γιορτής ή επετείου. Επίσης πανηγύρι θεωρείται και το ομαδικό ξεφάντωμα¹. Πανηγύρια πραγματοποιούνται και για εμπορικούς σκοπούς (εμποροπανηγυρίς), καθώς και για άλλους λόγους, αφού σήμερα με τον όρο «πανηγύρι» αποκαλούνται και επιστημονικές εκδηλώσεις².

Η έρευνα του Φ. Κουκουλέ έδειξε πως τα πανηγύρια είναι εκδηλώσεις που έχουν τις ρίζες τους στην Αρχαία Ελλάδα. Πανηγύρια γινόταν και στη Ρωμαϊκή εποχή καθώς και στο Βυζάντιο. Πληροφορίες για εμποροπανηγύρεις στην πόλη της Σιάτιστας δεν εντοπίσαμε. Στο αρχείο Ζουπάν-Μωραΐτη σώζεται ένα γράμμα που έστειλε στις 14 Αυγούστου 1831 ο Γεώργιος Ζήσης³ από τη Σιάτιστα, στη γυναίκα του στην Κοζάνη, όπου γράφει: *Κρασί πούλησα ως τώρα περίπου σαράντα φορτώματα με τιμή που άρχισε από 55 γρόσια και κατέληξε στα 60. Ρακί πούλησα ως 350 οκάδες προς 65 παράδες την οκά. Ως το βράδυ ακόμα τι θα πωλήσω ο κύριος γινώσκει. Αρχισα και λιανικώς να πωλώ με την οκά προς παράδες 26.* Το περιεχόμενο του γράμματος παραπέμπει σε γιορτή/πανηγύρι/εμποροπανηγυρή, λόγω της ημερομηνίας αποστολής - παραμονή Δεκαπενταύγουστου- των μεγάλων ποσοτήτων κρασιού και του τρόπου πώλησης, χοντρικώς αρχικά και μετά συγχρόνως και λιανικώς. Άλλες πληροφορίες σε αρχεία που να παραπέμπουν σε πανηγύρι/εμποροπανηγυρή στην πόλη μας δεν εντοπίσαμε. Αντίθετα υπάρχουν πολλές γραπτές⁴ και προφορικές μαρτυρίες που δείχνουν ότι οι Σιατιστινοί πήγαιναν σε εμποροπανηγύρεις, όπου πωλούσαν τα εμπορεύματά τους ή αγόραζαν εμπορεύματα, καθώς και σε ζωοπανηγύρεις, όπου αγόραζαν ζώα. Ενώ εμποροπανηγύρεις στη Σιάτιστα τουλάχιστον τα νεότερα χρόνια δεν είχαμε, είχαμε και έχουμε πολλούς. (π.χ. Αγίας Παρασκευής, Αγίου Νικάνορα, Αϊ Γιάννη⁵) πάνδημους εορτασμούς θρησκευτικών γιορτών. Στους εορτασμούς αυτούς την παραμονή συνήθως της γιορτής αλλά και ανήμερα γίνονταν ομαδικά γλέντια και ξεφαντώματα, είχαμε.

Εικ. 4.1: Μπουνιώτισες στο πανηγύρι στη Γιάνκοβη.

Ο Δημήτριος Χατζόπουλος, καθηγητής στο Γυμνάσιο Τσοτυλίου στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, δίνει και μια άλλη όψη των γιορτών και πανηγυριών αυτών που γίνονταν στη Σιάτιστα. Αναφερόμενος στην περίοδο του Μακεδονικού Αγώνα και ειδικά το 1903-04, γράφει πως στη Σιάτιστα λειτουργούσε ανωτέρα επιτροπή (Μακεδονικού Αγώνα) που την αποτελούσαν πρόκριτοι της πόλης, και κάθε μήνα με τη πρόφαση πανηγυριού γινόταν συγκεντρώσεις πρακτόρων από τις περιφέρειες στη Σιάτιστα, για να ανταλλάσσουν σκέψεις και πληροφορίας για τις κινήσεων των σωμάτων. Στο πανηγυρικό δε εκκλησίασμα εκφωνούνταν πατριωτικοί λόγοι από κάποιο καθηγητή⁶. Παρόμοια είναι και η πληροφορία του Φ. Ζυγούρη:

Οι θρησκευτικές εορτές και πανηγύρεις στις ιερές μονές, χρησίμευαν όχι μονάχα να γίνει ανανέωση παλαιών γνωριμιών, σύναψη νέων γνωριμιών, διαπραγματεύσεις και συμφωνίες εμπορικές μεταξύ των προσώπων της περιφέρειας, στην οποία ανήκεν η μονή, και των γειτονικών περιφερειών, αλλά και υπέκρυπταν την επιδίωξη σκοπών εθνικής δράσης, γιατί εκεί συνέρχονταν παράγοντες εθνικοί με το πρόσχημα να εκπληρώσουν καθήκοντα θρησκευτικά⁷.

Ένα ξεχωριστό πανηγύρι είναι «του παναῦρ' στου Τσιαρούσινου», που γίνεται την ημέρα που η εκκλησία μας γιορτάζει την κοίμηση της Θεοτόκου. Η παράδοση λέει πως το πανηγύρι τελείται εδώ και τρεις αιώνες. Διαβάζοντας τα σχετικά με το πανηγύρι του Μικρόκαστρου κείμενα, τα οποία δημοσιεύτηκαν σε διάφορα έντυπα, και μελετώντας το φωτογραφικό υλικό που σώζεται καταλαβαίνουμε και την εξέλιξή του.

Ένα τέτοιο κείμενο δημοσίευσε ο Γ. Χατζηκυριακού⁸ που περιόδευσε τη Μακεδονία το 1905-06. Ο Γ. Χατζηκυριακού κατά την περιόδειά του αυτή βίωσε το πανηγύρι στο Τσιαρούσινο και όπως ο ίδιος γράφει απόλαυσε όλη εκείνη τη χαρά την οποία εμπνέουν τα αγνά του Ελληνικού λαού ήθη και έθιμα των διασκεδάσεων και των γνωστών προγονικών Ελληνικών χορών.

Με ένα εκτενές δημοσίευμα στην εφημερίδα *Νεολόγος* της Κωνσταντινουπόλεως, φ. της 30^{ης} και 31^{ης} Αυγούστου του 1926, ο Ν. Σφενδόνης, ως απεσταλμένος της παραπάνω εφημερίδας για έρευνα στη Δ. Μακεδονία, περιγράφει το ίδιο πανηγύρι όπως το βίωσε αυτός τη χρονιά εκείνη.

Εικ. 4.2: Εφημερίδα *Νεολόγος* της Κωνσταντινουπόλεως, φ.30^{ης} Αυγούστου 1926.

Στην υπαίθρον χώρα τα θρησκευτικά αυτά πανηγύρια εκτός από τις ιεροτελεστίες, αποτελούν τις μοναδικές ευκαιρίες κατά τις οποίες οι χωρικοί διασκεδάζουν. Γι' αυτό όπως σε κάθε εποχή της Παγκοσμίου Ιστορίας των λαών οι θρησκευτικές εορτές παρέχουν την ευκαιρίαν εις τις μάζες της υπαίθρου κυρίως, να ξεσκάσουν επ' ευκαιρία της εορτής του τάδε Αγίου, του οποίου την μνήμην επιτελούν.

Βλέποντας την χαράν, την ζωηρότητα την ευθυμίαν μετά της οποίας σπεύδουν οι προσκυνηταί εις το πανηγύρι, διερωτάται κανείς αν η πίστις είναι εκείνη που τους οδηγεί στους τόπους του εορτασμού ή η ιδέα της απολαύσεως. Είναι και τα δύο μαζί χωρίς να μπορεί κανείς να βιάσει τον εαυτόν του να δώσει θέσιν προς υποχώρησιν εις το ένα των δύο συναισθημάτων.

Αλλ' ας παρακολουθήσωμεν τους προσκυνητάς μας. Σούστες, κάρρα, αυτοκίνητα, άλογα και παν μέσον συγκοινωνίας τίθεται εις κίνησιν την παραμονήν της Παναγίας από όλα σχεδόν τα χωρία της Κοζάνης, Σιατίστης, Λειψίστης, Βρογκίστης κ.τ.λ., οι χωρικοί συν γυναιζί και τέκνοις με τα γιορτινά των, με τα τρόφιμα της εικοσιτετραώρου διασκεδάσεως, με τα βαρέλια και νταμιτζάνες γεμάτα κρασί, ξεκινούν και σε ατελείωτες σειρές οδεύουν απ' όλα τα σημεία για το Τσιρούσινο.

Στο σούρουπο, όλοι έχουν τακτοποιηθή. Τα δωμάτια του Ηγουμενίου έχουν καταλειφθεί από τους επισήμους, τα διάφορα δε κελιά απ' όσους εκ των προσκυνητών επρόφθασαν...

...όλοι ανυπομονούν να τελειώσει η αγρυπνία για ν' αρχίσει το γλέντι. Πριν απ' αυτήν αι μουσικάι σιγούν και κανείς δεν χορεύει. Οι πωληταί

καθισμένοι μπροστά στις πραμμάτιές των, με αναμμένα φανάρια φωνοκοπούν για τις χάρες των εμπορευμάτων.

Αλλ' ιδού ο εσπερινός ετελείωσεν. Το σύνθημα δίδεται και αρχίζουν τα «λαλούμενα», η μεθυστική απόλαυσις των προσκηνητών.

Στη συνέχεια ο ανταποκριτής περιγράφει τη διασκέδαση, τη μουσική στην οποία η παρέα του ανταποκριτή αναγνωρίζει γνωστά τραγούδια από οπερέτες, με δυσκολία όμως λόγω της προσπάθειας των μουσικών να εναρμονίσουν ένα φοξ τρότ ή ένα ταγκό με τον τοπικό συρτό, τον οποίον υψηλόκορμες Κοζανίτισες κρατώντας την ουράν του φορέματός των χορεύουν στο λιθόστρωτο του Μοναστηριού. Και καταλήγει ο ανταποκριτής:

Φανταστήτε την έκπληξή μας όταν καταλλήλως τροποποιηθείσα η «Βαλέντσια» εχορεύετο ως συρτός απ' τους χωρικούς!!!

Και το γλέντι συνεχίζεται όλη νύχτα αγρυπνούντων πάντων και πασών.

Σύμφωνα με την ανταπόκριση την επόμενη ημέρα ο χορός ξεκίνησε από τα χαράματα και, παρόλο που άρχισε η λειτουργία, δεν διακόπτεται. Μόνο όταν φτάνει ο δεσπότης Σιατίστης, ο Σεβασμιότατος Σισανίου και Σιάτίστης Αγαθάγγελος, για λίγα λεπτά σωπαίνουν οι μουσικές και σταματούν οι χοροί.

Εικ. 4.3: Εφημερίδα *Νεολόγος* της Κωνσταντινουπόλεως, φ.31^{ης} Αυγούστου 1926.

Την προσέλευση των Σιατιστινών ο ανταποκριτής περιγράφει ως εξής:

Εδώ τώρα είναι που είναι το πανηγύρι.

Οι Σιάτιστις λόγω του ότι η πατρίς των ευρίσκεται πλησιέστερον προς το Μοναστήρι την εορτήν του Τσιρούσινου την θεωρούν ιδιικήν των μάλλον γι' αυτό η ημέρα της Παναγίας είναι γι' αυτούς ημέρα λαμπρής πανηγύρεως. Οι γυναίκες της Σιατίστης δεν κατεβαίνουν την

ημέραν εκείνην στο Μοναστήρι επειδή δέχονται τους κατοίκους των άλλων χωριών μετά την εκκλησίαν στην Σιάτιστα, κατεβαίνουν όμως οι άνδρες. Γραφικώτατο το θέαμα των πανηγυριστών Σιατιστέων. Κατεβαίνουν σύμφωνα με την εθιμοτυπίαν εις τρεις σειράς. Πρώτοι καταφτάνουν καλπάζοντες οι νέοι από 12-16 χρονών, σε λίγο οι έφηβοι και τελευταίοι με την σοβαρότερην εμφάνισιν οι άνδρες. Όλοι έχουν στρωμένες στις σέλες των αλόγων κόκκινες φλοκάτες βελόντσες και άσπρο μαξιλάρι, οι χαίτες και οι λαιμοί των αλόγων είναι στολισμένοι με άνθη, χάντρες, κορδέλες κ.τ.λ. κι' αυτοί καμαρωτοί εύμορφοι καβαλλάρηδες με καλπασμόν κατεβαίνουν το βουνό, και ύστερα ανάμεσα από μια δενδροστοιχία έξω από το Μοναστήρι ξεπεζεύουν και μπαίνουν στο χορό κι' αυτοί, με ιδικήν των μουσικήν, η οποία προηγήθη της σειράς των ανδρών. Ως εδώ πια τελειώνει η σύνθεσις της γενικής όψεως της πανηγύρεως. Όσοι ήταν να έλθουν ήλθαν.

Τα επόμενα χρόνια ακολουθούν πολλά δημοσιεύματα σε εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία που αναφέρονται στο πανηγύρι της Παναγίας, από τα οποία διαπιστώνουμε πως το έθιμο διατηρήθηκε με κάποιες αλλοιώσεις που φέρνει ο χρόνος, η τεχνολογία και οι ανάγκες της κάθε εποχής⁹.

Παραθέτουμε στη συνέχεια κάποια χαρακτηριστικά αποσπάσματα δημοσιευμάτων, από τα οποία διαμορφώνουμε εικόνα για τον στολισμό του αλόγου, την αναχώρηση της παρέας των καβαλλάρηδων για το Μοναστήρι, τα τραγούδια που τραγουδούσαν κατά τη διαδρομή, την επιστροφή τους στη Σιάτιστα, την υποδοχή τους στην πόλη και το γλέντι που επακολουθούσε:

Ο στολισμός του αλόγου.

Το τετράποδο, που θα έφερνε στη ράχη του τον καβαλλάρη, έπρεπε να έχει γιορτινή εμφάνιση. Ειδικό διακοσμητικό εξοπλισμό. Στο λαιμό κορδόνι με φούντες και χαμαϊλί και στη θέση του κουδουνιού σκλίβες (δόντια αγριόχοιρου). Στο γκέμι ή καπίστρι χάντρες άσπρες και γαλάζιες. Στο μέτωπο στρογγυλό καθρεπτάκι και στα αφτιά ηλιοτήρια και ζουκούμια. Στην ουρά πλεξούδες και πολύχρωμες κορδέλες. Στη σέλα ή στο σαμάρι κόκκινη φλοκάτη ή μαξιλάρι κεντημένο. (απόσπασμα από το βιβλίο του Δ. Ν. Παπαναούμ, *Λαογραφικά Σιατίστης με θέμα: Στην Παναγία στο Τσιαρούσινο*, σ.64-65).

Εικ. 4.4: Ο στολισμός του αλόγου με ζουκούμια.

Εικ. 4.5: Στολισμένα άλογα. Διακρίνονται τα καθρεπτάκια στο μέτωπό τους.

**Η επίσκεψη κοζανιτών καβαλάρηδων και η αναχώρηση
σιατιστινών και κοζανιτών καβαλάρηδων για το Μοναστήρι.**

Από την παραμονή της 15 Αυγούστου, ημέραν <γεμάτη> από ευχάριστες προετοιμασίες για τη Σιάτιστα, επισκέπτονταν αυτήν έφιπποι και με θορυβώδη όργανα (τα νταούλια) οι Κοζανίτες. Ευσταλείς και υπερήφανοι νέοι, γεμάτοι από σφρίγος έρχονταν άλλοι να ενωθούν στη Σιάτιστα με τους εκεί φίλους τους και <να> κάμουν μια παρέα εορταστών και άλλοι να μεταβούν από την εσπέρα στην Ιερά Μονή. Ο κόσμος της Σιάτιστας έβγαινε σε υποδοχή και δείχνονταν προθυμότατοι στο να παράσχουν θερμήν φιλοξενία την εσπέρα εκείνη. Την πρωία της επομένης, πριν ανατείλει ο ήλιος, καταρτίζονταν οι εορταστικές ομάδες και ελάμβαναν την άγουσα στην Ιερά Μονή με τη συνοδεία και των μουσικών οργάνων. Καμαρωτοί επάνω σε ίππους ή ημιόνους, τους οποίους έχουν στολίσει με άνθη στα κεφάλια, έχουν σπλίσει με χαλινάρια που αστράφτουν και με αναβολείς¹⁰ που λάμπουν και έχουν καλύψει τα σάγματα (τα σαμάρια) με κόκκινες γιάμπολες¹¹, σιγοβαδίζουν σαν να πρόκειται για καμιά παρέλαση επιθεώρησης. Οι δρόμοι της Σιάτιστας αντηχούν από τα όργανα και τους βηματισμούς των ζώων, μα αυτά όχι περισσότερο της ώρας, κατόπιν βασιλεύει σιγή νεκρική στην πόλη. (απόσπασμα από το βιβλίο του Φ. Ζυγούρη, Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής, σ.154-155).

Τα τραγούδια των καβαλάρηδων.

«Εις κύκλον καθίστε, τις πλόσκες γεμίστε κι ο δείπνος ας είναι των δούλων λιτός. Ζουν άλλοι εις άλλας τρυφάς και κραιπάλας, πλην είναι ο βίος των δούλων πικρός».

(Φ. Ζυγούρη, Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής, σ.154-155).

Τα τραγούδια παίρνουν και δίνουν: «Καβάλλα πάν στην εκκλησιά καβάλλα προσκηνούσαν».

(Παν. Τσαούση, Εφημερίς της Σιατίστης, Ο εορτασμός της Παναγίας στην Σιάτιστα και στο Μικρόκαστρο).

Η επιστροφή των καβαλάρηδων

Οι μεγάλοι, αφού έχουν παρακολουθήσει τη λειτουργία στην Ιερά Μονή, αποσύρονται στο εκκλησάκι του Αϊ-Λιά, που βρίσκεται στο άκρο του χωριού προς τη Σιάτιστα. Εκεί, κάτω από τη σκιά των γηραιών δρυών, παίρνουν το πρόγευμά τους και πίνουν από το εκλεκτό κρασί της Σιάτιστας, που το έχουν φέρει στις απαραίτητες ιστορικές πλώσκες. (Φ. Ζυγούρης, *Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής*, σ.155).

Εικ. 4.6: Η επιστροφή των καβαλάρηδων.

Σε κάποια στιγμή μακριά στο κλώσμα του δρόμου, προβάλλουν οι πρώτοι καβαλάρηδες. Πλησιάζουν. Ακολουθούν κι' άλλες παρέες, κι' άλλες...Το θέαμα είναι υποβλητικό, μεγαλόπρεπο, συναρπαστικό. (Δ. Ν. Παπαναούμ, *Λαογραφικά Σιατίστης, Στην Παναγία στο Τσιαρούσινο*, σ.66).

Τοπικά πανηγύρια

Εικ. 4.7: Καβαλάρηδες στο δάσος Χαΐρ (Δεκαπενταύγουστος 2009).

Εκείνο όμως το οποίο υπερέχει σε κάλλος και μεγαλοπρέπεια είναι η επιστροφή των προσκυνητών και πανηγυριστών στη Σιάτιστα. Όσοι απ' τους Σιατιστείς δεν είχαν την ευκαιρία να πάνε στο πανηγύρι, μόλις πλησίασε το μεσημέρι βγήκαν στην Αγία Τριάδα πάνω, να υποδεχθούν τους Πανηγυριώτες. Άλλοι πάλι, που δεν αντέχουν στον καυστικό ήλιο του Αυγούστου, περίμεναν κάτω από τον πλάτανο της χώρας να περάσει η μεγαλόπρεπη αυτή διαδήλωση με τα συγκινητικά τραγούδια και τους ήχους της εγχωρίου μουσικής.

(Παν. Τσαούσης, Εφημερίς της Σιατίστης, Ο εορτασμός της Παναγίας στην Σιάτιστα και στο Μικρόκαστρο).

Εικ. 4.8: Ο τίτλος του άρθρου της εφημερίδας *Εφημερίς της Σιατίστης*, το οποίο αναφέρεται στο πανηγύρι στο Μικρόκαστρο.

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Σιάτιστας

Φθάνουν στο Γκραντίστι, ανασυντάσσονται και με τάξη παρελαύνουν προ του πλήθους και διασκορπίζονται στους δρόμους και στα σπίτια της Σιάτιστας. Όταν περνούν από την πλατεία των Τριών Πηγαδιών σταματούν, αφιππεύουν και χορεύουν εκεί συνήθως τον Αρβανίτικο χορό, που είναι σύμφωνος με το παράστημα και την περιβολή των εορταστών, γιατί την ημέρα αυτή προπάντων τα παλικάρια της Γεράνειας Σιατίστης όλα ντύνονται με μανδύες ευζωνικούς και φουστανέλες ολόλευκες και ολοκάθαρες και σιδηρωμένες της ώρας και με όλα τα παρεπόμενα, χολέβες, ζώνες, τσαρούχια και στον καιρό της Τουρκοκρατίας προκαλούσαν τα ρίγη της εθνικής συγκίνησης των θεατών και τα παταγώδη (ενθουσιώδη) χειροκροτήματα. Όλην την μέρα η Σιάτιστα βοΐζει από τους ήχους των μουσικών οργάνων, από τα τραγούδια και τα ποδοβολητά των ζώων. (Φ. Ζυγούρης, Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής, σ.155-156).

Εικ. 4.9: Η είσοδος των καβαλάρηδων στην πόλη (δεκαετία 1960).

Τοπικά πανηγύρια

Καβαλλάρηδες και πεζοί προχωρούν προς την πόλη. Αρχίζουν οι επισκέψεις στους Παναγιώτηδες. Τ' άλογα παραδίδονται στα αφεντικά τους, αφού παρελάσουν από το ένα άκρο της Σιάτιστας ως το άλλο πολλές φορές, επιδεικνύοντας τις δικές τους και των καβαλλάρηδων τις χάρες. Συνεχίζονται επισκέψεις και γλέντια ως τα ξημερώματα της άλλης ημέρας, οπότε λήγει το πανηγύρι.

(Δ. Ν. Παπαναούμ, *Λαογραφικά Σιατίστης, Στην Παναγία στο Τσιαρούσινο*, σ.66).

Εικ. 4.10: Καβαλάρηδες στο Παζάρι της Χώρας, μπροστά από το εστιατόριο Κ. Πολύζου και το εμπορικό κατάστημα Λ. Γκερεχτέ, τη δεκαετία του 1950. (Οι καβαλάρηδες τότε έμπαιναν στην πόλη από τη συνοικία Αργάτ'κα και μέσω της οδού Ν. Κλαδά και της πλατείας Εμπορίου κατευθύνονταν στην πλατεία «Τρία Πηγάδια».

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Σιάτιστας

Εικ. 4.11: Δεκαπενταύγουστος 1973. Παρέα καβαλάρηδων συνοδεία μουσικών στην είσοδο της Σιάτιστας¹².

Εικ. 4.12: Καβαλάρηδες κατευθύνονται στη Γεράνεια για επισκέψεις και γλέντι.

Τοπικά πανηγύρια

Η φιλόλογος Βασιλική Σιάσιου σε άρθρο με τίτλο *Οι καβαλάρηδες του 15Αύγουστου-Προσέγγιση στο έθιμο*, που γράφτηκε για το γύρισμα video αφιερωμένου στο έθιμο, το οποίο μεταδόθηκε και βρίσκεται στο αρχείο του τηλεοπτικού καναλιού «ΔΥΤΙΚΟΣ ΔΙΑΥΛΟΣ», παραλληλίζει το έθιμο αυτό με τα αρχαία πανηγύρια και ειδικά με τα αρχαία Παναθήναια που χάνονται στο βάθος των αιώνων και τελούνταν προς τιμήν της Παρθένου Αθηνάς. Στο ίδιο άρθρο η Βασιλική Σιάσιου αναφέρεται στη μετεξέλιξη του εθίμου, για την οποία γράφει τα εξής:

Τα τελευταία βέβαια χρόνια, καθώς το ζούμε εμείς ως σήμερα, το έθιμο έχει μετεξελιχθεί.

Έτσι οι καβαλάρηδες γλεντούν στις δυο πλατείες Χώρας και Γεράνειας από βραδís και τελούν τα λεγόμενα «Μπούνεια», γλέντι στο Μπούνο μαχαλά, ενώ ανήμερα το 15Αύγουστο το έθιμο έγινε πιο θεαματικό, πιο εντυπωσιακό, καθώς μετά την παρέλαση στον κεντρικό δρόμο εμπλουτίστηκε με τη συμμετοχή κοριτσιών και γυναικών, που δανείζονται τ' άλογα και σαν άλλες Αμαζόνες ανεβοκατεβαίνουν καλπάζοντας μόνες ή με νεαρούς καβαλάρηδες δημιουργώντας μια εικόνα γεμάτη ομορφιά, ζωντάνια, δροσιά και κέφι μέσα στην πόλη.

Εικ. 4.13: Μπουινιώτισσες στο Μοναστήρι της Παναγίας του Μικροκάστρου τη δεκαετία του 1960, όταν οι γυναίκες δεν «πήγαιναν στην Παναγία» με άλογα, έβγαιναν όμως αναμνηστικές φωτογραφίες καβάλα στο άλογο.

Εικ. 4.14: Κορίτσια και αγόρια καβαλάρηδες στο δάσος Χαΐρ, επιστρέφουν από το Μικρόκαστρο στη Σιάτιστα (Δεκαπενταύγουστος 2009).

Μια εξέλιξη του εθίμου που συντελέστηκε αθόρυβα τη δεκαετία του 1990 στη γειτονιά του Μπούνου, όπου φαίνονται γενικότερα οι ανάγκες και τα αίτια που οδηγούν στη δημιουργία ενός πανηγυριού και οι μεταλλάξεις που αυτό υφίσταται, περιγράφεται στη συνέχεια. Παλιότερα την παραμονή του Δεκαπενταύγουστου οι άντρες Μπουνιώτες γλεντούσαν συνήθως στο Μικρόκαστρο, όπου, όπως προαναφέρθηκε, γινόταν γλέντι. Μια παρέα από Μπουνιώτες, το 1987, σκέφτηκε να κάνει κάτι για να διασκεδάσουν κυρίως οι μάνες τους, που την ημέρα εκείνη δεν πήγαιναν στο Μικρόκαστρο. Αποφάσισαν λοιπόν να διοργανώσουν κάτι στη γειτονιά τους, με δικά τους τραπεζοκαθίσματα και φαγητά. Έτσι ξεκίνησε μια γιορτή, που την ονόμασαν «Μπούνεια». Περιποιούνταν τη γειτονιά τους και την διακοσμούσαν με αφίσες που ζωγράφιζαν τα κορίτσια της γειτονιάς.

Εικ. 4.15: Αφίσες με τις οποίες διακοσμούνταν η πλατεία του Μπουνού (Κατούρας) στα «Μπούνεια».

Μεγάλο πρόβλημα στα «Μπούνεια» ήταν η ανεύρεση μουσικών, καθώς αναφερόμαστε σε μια περίοδο όπου οι παλιοί μουσικοί της Σιάτιστας είχαν εγκαταλείψει το επάγγελμα, ενώ οι νέοι δεν είχαν ακόμα εμφανιστεί. Με αρκετές προσπάθειες κατάφερναν να βρουν κάποιους μουσικούς από άλλες περιοχές, έστω και αν αυτοί δεν τους ικανοποιούσαν απόλυτα. Όταν ο Μπούνος πενθούσε την απώλεια ενός Μπουνιώτη και ειδικά νέου, «Μπούνεια» δεν γίνονταν. Τον χορό συνήθως άνοιγε η παλιότερη Μπουνιώτισα και ακολουθούσαν οι νέοι. Στη γιορτή συμμετείχαν και επισκέπτες από άλλες γειτονιές, που χρόνο με τον χρόνο γίνονταν όλο και περισσότεροι. Τα τραπέζια και οι καρέκλες της γειτονιάς και τα φαγητά που έκαναν οι γυναίκες δεν έφταναν για να εξυπηρετήσουν το πλήθος που μαζευόταν στη γειτονιά. Έτσι μπήκε στη συνεστίαση αυτή το πλαστικό τραπέζι και η πλαστική καρέκλα, καθώς και τα σουβλάκια, οι μύρες και τα αναψυκτικά, για να καλυφτούν οι ανάγκες των επισκεπτών, ενώ την ευθύνη για τη διοργάνωση της γιορτής, που είχε αρχικά η γειτονιά ανέλαβε πλέον η παρέα των καβαλάρηδων, η οποία μετέθεσε τη γιορτή στις 13 Αυγούστου, για να είναι ξεκούραστοι για τον

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Σιάτιστας

Δεκαπενταύγουστο. Με απόφαση της παρέας η γιορτή το 2011 άλλαξε χώρο, γίνεται στον άυλειο χώρο του Τραμπαντζείου Γυμνασίου.

Γλέντια τις παραμονές του Δεκαπενταύγουστου γίνονται και από άλλες παρέες καβαλάρηδων σε διάφορα σημεία της πόλης.

Το πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου και οι διάφορες εκδηλώσεις που γίνονται την περίοδο αυτή αποτελούν έναν σημαντικό λόγο για να επισκεφτούν οι ξενιτεμένοι τον τόπο τους, ωστόσο δεν πρέπει να παρασυρόμαστε από τις διασκεδάσεις και να χάνουμε το νόημα της μεγάλης αυτής γιορτής, ούτε να λησμονούμε τους λόγους για τους οποίους καθιερώθηκαν τα τοπικά πανηγύρια.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ «Ελληνικό Λεξικό» του Τεγόπουλου – Φυτράκη

² ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ

³ Με δαπάνη του εμπόρου Γεωργίου Ζήση εκ Κοζάνης εκδόθηκε το βιβλίο *Επιτομή Φυσικής Ιστορία* του Γεωργίου Κλήδους. Ο Γεώργιος Ζήσης αναφέρεται σε πολλά έγγραφα, από τα οποία φαίνεται πως ευεργετούσε τόσο την Κοζάνη όσο και τη Σιάτιστα. Ο γιός του Μάρκος παντρεύτηκε την κόρη της Ελένης Ζουπάν-Μωραΐτη και αναφέρεται ως ευεργέτης της Σιάτιστας.

⁴ Σχετικές πληροφορίες υπάρχουν στο βιβλίο του Αθανάσιου Ζ.Βαρσαμίδη *Η περιοχή του Βοΐου (Ανασελίτσα) της Δυτικής Μακεδονίας κατά τον 19^ο και αρχές 20^{ου} αιώνα*, σ.206-211.

⁵ Παλιότερα γινότανε πανηγύρι στις 29 Αυγούστου, του Αϊ-Γιάννη στη Γιάνκοβη χωρίς διασκέδαση, καθώς την ημέρα αυτή τηρούνταν νηστεία. Μετά τον εκκλησιασμό στο εκκλησάκι του Αϊ-Γιάννη της Γιάνκοβης πήγαιναν και έκοβαν τα πρώτα σταφύλια, που μόλις παρδάλιζαν. Τώρα διασκεδάζουν με μουσική, χορό και φαγητά την παραμονή της γιορτής τόσο στη Γιάνκοβη όσο και στην πόλη μας, στην εκκλησία του Αϊ-Γιάννη.

Πανηγύρι με ξεφάντωμα έκαναν οι γουναράδες την παραμονή του Προφήτη Ηλία.

⁶ Δ. Χατζόπουλος, *Αναμνήσεις από την δράσιν της Σιατίστης κατά τον Μακεδονικόν Αγώνα*, Σιατιστέων Μνήμη, Λεύκωμα Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, σ.Α.130.

⁷ Φιλίππος Αν. Ζυγούρης, *Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής*, σ.154

⁸ Γ. Χατζηκυριακού, *Σκέψεις και εντυπώσεις εκ περιοδείας ανά την Μακεδονίαν μετά τοπογραφικών, ιστορικών και αρχαιολογικών σημειώσεων*, σ.68.

⁹ Ο Παναγιώτης Τσαούσης στην εφημερίδα με τίτλο *ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ* που εξέδιδε το 1935-36 δημοσίευσε άρθρο με τίτλο *Ο εορτασμός της Παναγίας στην Σιάτιστα και στο Μικρόκαστρο*.

Ο Φ. Ζυγούρης στα *Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής* σ.154-156 αναφέρεται στο πανηγύρι στο Μικρόκαστρο, επίσης ο Δ. Παπαναούμ στο βιβλίο του *Λαογραφικά Σιατίστης*, στο κεφάλαιο 7.ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΙΑΤΙΚΗ

ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ, Στην Παναγία στο Τσιαρούσινο, σ.66, επίσης δίνει πολλές πληροφορίες για το πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου.

¹⁰ Αναβολέας, ο σιδερένιος κρίκος που κρέμεται από τη σέλα, στον οποίο πατάει ο ιππέας, για να ανεβεί στο άλογο.

¹¹ Γιάμπολη, βελέντζα, ολόμαλλο χειμωνιάτικο σκέπασμα υφαντό.

¹² Ντούλης τ' Γαλλ', (τύμπανο), Μπίτιας Τσιοτίκας, (νταούλι), Αθ.Μπίκας από Κοζάνη (κλαρίνο), Τσιώμος τ' Γαλλ' (κορνέτα), Νιώτας τ' Γαλλ' και Γρ. Τσιοτίκας (τρομπόνα).

ΚΕΦ. 4.

Συλλογή συγγραφέως.

Εικ. 4.1: Μπουνιιώτισες στο πανηγύρι στη Γιάνκοβη.
Φιλική προσφορά Σουλτάνας Καφάση-Μιζετέρου.

Εικ. 4.2: Εφημερίδα *Νεολόγος* της Κωνσταντινουπόλεως, φ.30^{ης}
Αυγούστου 1926.
Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.

Εικ. 4.3: Εφημερίδα *Νεολόγος* της Κωνσταντινουπόλεως, φ.31^{ης}
Αυγούστου 1926.
Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.

Εικ. 4.4: Ο στολισμός του αλόγου με ζουκούμια.
Συλλογή συγγραφέως.

Εικ. 4.5: Στολισμένα άλογα. Διακρίνονται τα καθρεπτάκια στο
μέτωπό τους.
Φιλική προσφορά Άννας Γκουτζιαμάνη-Στυλιανάκη.

Εικ. 4.6: Η επιστροφή των καβαλάρηδων.
Φιλική προσφορά Αντιγόνης Παπά.

Εικ. 4.7: Καβαλάρηδες στο δάσος Χαΐρ (Δεκαπενταύγουστος 2009).
Αρχείο ΚΠΕ Σιάτιστας.

Εικ. 4.8: Ο τίτλος του άρθρου της εφημερίδας *Εφημερίς της*
Σιατίστης, το οποίο αναφέρεται στο πανηγύρι στο Μικρόκαστρο.
Συλλογή συγγραφέως.

Εικ. 4.9: Η είσοδος των καβαλάρηδων στην πόλη (δεκαετία 1960).
Φιλική προσφορά Αναστασίας Μπόντα.

Εικ. 4.10: Καβαλάρηδες στο Παζάρι της Χώρας, μπροστά από το εστιατόριο Κ. Πολύζου και το εμπορικό κατάστημα Λ. Γκερεχτέ, τη δεκαετία του 1950.

Φιλική προσφορά φωτογράφου Χρήστου Σπανού.

Εικ. 4.11: Δεκαπενταύγουστος 1973. Παρέα καβαλάρηδων συνοδεία μουσικών στην είσοδο της Σιάτιστας.

Φιλική προσφορά Δημητρίου Κάστια.

Εικ. 4.12: Καβαλάρηδες κατευθύνονται στη Γεράνεια για επισκέψεις και γλέντι.

Φιλική προσφορά Τάκη Διδώλη.

Εικ. 4.13: Μπουνιώτισσες στο Μοναστήρι της Παναγίας του Μικροκάστρου τη δεκαετία του 1960.

Φιλική προσφορά Σουλτάνας Καφάση-Μιζετέρου.

Εικ. 4.14: Κορίτσια και αγόρια καβαλάρηδες στο δάσος Χαΐρ, επιστρέφουν από το Μικρόκαστρο στη Σιάτιστα (Δεκαπενταύγουστος 2009).

Αρχείο ΚΠΕ Σιάτιστας.

Εικ. 4.15: Αφίσες με τις οποίες διακοσμούσαν η πλατεία του Μπούνου (Κατούρας) στα «Μπούνεια». (Επεξεργασμένο στιγμιότυπο βιντεοκασέτας).

Φιλική προσφορά Κώστα και Στέλλας Πουλκίδη.